

politični razvoj Palestine za vrijeme Kristovo itd.

Tim možemo zaključiti, da je s ovim radom prof. Mader potpunoma svojoj zadaći udovoljio i što se tiče prijevoda i kritičnog tumačenja, pa stoga njegovu knjigu, urešenu i lijepom vanjskom opremom, najvručije preporučujemo bibliclistima kao i ostalim prijateljima sv. Pisma.

A. L. Gančević, O. F. M.

Belser: Die Geschichte des Leidens und Sterbens der Auferstehung und Himmelfahrt des Herrn: Freiburg i. B. II. Auflage. 1913.

Podloga, dispozicija i metoda ista je kao i u prvome izdanju. Pisac brižno pazi na izvještaj pojedinog evangeliste, pripodabljajući izjave njihove upotrebljavajući obilnu stariju i noviju literaturu i često iznosi svoj samostalan sud. S osobitom pažnjom obraguje naregenje Euharistije i uskrsnuće. Vrlo uspješni paragrafi jesu: Pashamah i Rangstreit, Fusswaschung und Entlarvung des Verräters, Die Einsetzung der Eucharistie, Die Abschiedsreden Jesu, Die Auferstehung. — Lijepa je bilješka 9. u §. 16., gdje upozoruje, kako neki neopravdano dokazuju iz Luke, da je Juda sudjelovao kod naregenja Euharistije. Istina Luka piše „καθίστης“, no za to mu je i dopušteno, da katkada spaja činjenice stvarno ne pazeći na hronologiju. — Psihološki je razumljivo, da Luka na večeru vazmenu nadovezuje naregenje presv. oltarskoga sakramenta; a iza toga da govori o izdaji Judinoj. Odlučno to pitanje rješava Ivan. — Zgodno tumači Lk. 22, 35—38 o „mačevima“. Gospodin u tom simbolu ponavlja učenicima, kako će ih svijet goniti. Za stiske treba da se sami brane (Nothwehrtheorie). Dakako da njihovo oružje treba da je spiritualno, a ne karnalno. Gospodin im je to najsaj-nije za svoje muke pokazao; napose, kad je Petra ukorio, što je otsekao uho Malhu. No učenici shvatili su u prvom momentu sliku doslovno, zato i govore: *Κόρει, ἰδοὺ μάχαιρα ἔδεδε δέο*. Gospodin prekida ih sa: *ἰκανόν ἐστίεν*. Kad su promatrali sve momente poniženja Gospodinova, komu se do-

skora pridružiše i njihove patnje, kad ih je zaručnik ostavio, bila im je slika sve ja-nija.

U §. 21. Der Seelenkampf in Gethsemane opravdano tvrdi, da riječi Lukine: „καὶ ἐγένετο ὁ ἰδρώς αὐτοῦ ὡσεὶ θάμβουλοι αἵματος.“ (22, 44.), nijesu nikakva retorska figura (blutige Tränen), već nam predočuju, da se Gospodin doista krvlju znojio. Taj znoj bio je plod vanredno jake duševne borbe, koja je silno potresla njegov tjelesni organizam.

Belser odlučno brani autenciju tog mjesta. Osim izvanjskih dokaza navodi lijepi unutrašnji, kako je Luku kao liječnika osobito interesirao taj izvanredni događaj. Harnack brani autenciju predočujući, kako je jezik te perikope Lukin; n. pr.: *ὁφθῆ δὲ αὐτῷ ἄγγελος* (Luk. 1, 11.); *γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ* (Act. Ap. 22, 17.) itd.

U §. 22. Die Gefangennahme Jesu originalno tumači riječi Ivanove: „*επιστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδίδους αὐτὸν μετ' αὐτῶν*“ (18, 5.). Nije Ivan htio da predoči, kako je Juda bio bešćutni i drzoviti izdajnik, već kako su Ivanu istom sada bile jasne riječi Gospodinove, koje je izrekao na posljednjoj večeri o izdaji Judinoj (13, 21.). Ivan mislio je tada, da je do izdaje još daleko, a eno za nekoliko ura postade ta crna Judina osnova okruinom zbiljom.

U istom paragrafu uvjerava nas, kako se ne može psihološki protumačiti, što su sluge sinedrija i vojnici na riječi Isusove: *ἐγὼ εἰμι* (Iv. 18, 5.) popadali kao mrtvi. Ta megu njima bijaše i rimskih vojnika, koji Gospodina ni po imenu nijesu poznavali. Ergo obori ih viša sila.

Vjerojatno je mišljenje, da je onaj mladić, koji je uhvaćena Isusa slijedio i pobjegao gō ostavivši platno, evangelista Ivan Marko (Mr. 14, 51.—52.). Pisac brani taj nazor s Grimmom (Leidensgeschichte I. 408.), dok to drugi pobijaju, pošto tradicija o tom šuti.

U §. 25. Jesus vor dem hohen Rat izvrsno tumači riječi Gospodinove: *ἔψαθε τὸν νῆρον τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ* (Mt. 26, 64.).

Mogao bi tko prigovoriti, kako je Gospodin mogao tako apostrofirati sinedriote, koji ga nijesu vidjeli, kad

je uskrsnuo i kad je u nebo uzašao. No zar nijesu bili svjedoci silaska Duha Sv. i brzoga širenja Mesijanskoga kraljevstva t. j. Crkve? Nijesu li to divna djela sina čovječjega, koji sjedi s desne strane sile Božje? Zar nijesu mnogi motrioci muke Isusove gledali i katastrofu svetoga grada i svojega naroda kao anticipaciju pre-slavnoga Gospodinova dana, kad će doći da sudi svima?

U §. 28. Das Ende des Verräters tumači proroštvo: *καὶ ἔλαβον τὰ τριάνοντα ἀργύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου ὃ ἐμίσησαν.* (Mat. 27, 9.)

Jasnije i iscrpljivije tumači taj znameniti odlomak Knabenbauer: *Evangelium secundum Matthaeum* (pag. 497—502.)

U §. 32. Die zweite Verhandlung vor Pilatus n. 3. lijepo karakteriše ženu Pilatovu. Ne miješa se ona u sudačke agende svoga muža, već ga opominje, da nepravdom protiv Pravednika ne izazove gnjeva i osvete Božje.

U §. 33. Die Geisselung und Verspottung Jesu zanosno svršava razmatranje, kako će doskora mnogi rimski vojnici (Mauritius, Florianus etc.) klanjati se iskreno Sinu Božjem kao svojem dragom Spasitelju, dok konačno Konstantin Veliki ne stavi cijelu rimsku vojsku pod zaštitu Razapetoga.

U §. 37. Die Kreuzigung und der Tod Jesu originalno je tumačenje o razbojnicima na križu. Oba grdiše iz početka Gospodina. No jedan promatrajući ustrpljivost, krotkost i dostojanstvo Gospodinovo, slušajući njegovu divnu molitvu: *πάτερ, ἄφεσ ἀποῖς ὁὐ γὰρ ὀδισσὶν τί ποιῶσιν* (Luk. 23, 34.), uz milost Božju kaje se i obraća.

Djelo pisano je, kako se može iz ovo nekoliko odlomaka razabrati, velikom jasnoćom, toplinom i s velikim poštanjem prema kralju mučenika. Preporučujemo svima, koji rado promatraju najznamenitije i najslavnije činjenice u životu Gospodina i Spasitelja našega.

Dr. Franjo Zagoda.

Keppler Dr. Paul Wilhelm von:
Unseres Herrn Trost. Erklärung der Abschiedsreden und des hohen priesterlichen Gebetes

Iesu. II. i III. izd. pregledano i povećano obradio Dr. Simon Weber, javni profesor novozavjetne književnosti na sveučilištu u Freiburgu i B. U 8° str. X + 450. Freiburg und Wien 1914. Herdersche Verlags-handlung. Cijena K 8'40. —

Od ovoga plodnoga njemačkoga bogoslovnoga pisca već je mnogu knjigu zabilježila i ocijenila „Bogosl. Smotra“. Jedno od najljepših djela njegovih jest ova knjiga. Pisac, sada biskup u Rotenburgu a prije profesor moralke i homiletike u Freiburgu, a još prije prof. novoga zavjeta na sveuč. u Tübingenu, osobitom je ljubavi proučavao baš evanđelje sv. Ivana i njegove poslanice. Kao najzreliji plod njegovoga pera iz dobe ovoga prvoga profesovanja smatra se ovo djelo, koje tumači tri samo poglavlja evanđelja Ivanova. Iza dugoga uvoda, u kojem riše značajku i znamenitost posljednjih govora Isusovih i dokazuje autentičnost teksta, slijedi tumačenje A. prava govora Isusova, koji se nalazi u 14. pogl. Ovaj prvi govor iza kratkog uvoda (r. 1.) spominje stanove kod Oca nebeskoga i put, kojim se do njih dolazi (r. 2—11), zatim se ističe moć molitve (r. 13 i 14) i moć ujedinenja s Duhom svetim, Isusom i s Bogom Ocem (r. 15—24), a u epilogu (r. 26—31) se opetuju nekoje misli i naviješta rastanak B. U drugom govoru, koji se nalazi u 15. pogl., nauča Gospodin alegorijom o čokotu i lozama potrebu ujedinenja sa Kristom i zapovijed o ljubavi (r. 1—17), a zatim govori o svijetu, koji će ih mrziti, kao što je mrzio njega (r. 18—27). U trećem, završnom govoru, koji se nalazi u 16. pogl., daje Krist svojim apostolima nauku o mržnji ovog svijeta (r. 1—6) i o Duhu svetom (r. 7—15), zatim se obraća od svojih učenika (r. 16—27) ter u epilogu proriče, da će otići s ovoga svijeta i da će ga učenici njegovi ostaviti (r. 28—33). Ova tri poglavlja puni su tješjenja za rastužene apostole, ali su ujedno izvori utjehe za svake kršćansko srce do vijeka. Tko pati pa pogleda Krista, kako ga na ovom mjestu riše sv. Ivan, naći će vazda utjehe i za svoje bolno srce. Pisac je tumačeći tekst ovu utjehu